EURÓPSKA
KOMISIA

V Bruseli 2. 10. 2025
COM(2025) 587 final

SPRÁVA KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV

o prvom priebežnom hodnotení akcie Európske hlavné mestá kultúry na roky 2020 až 2033

{SWD(2025) 284 final}

1. Úvod

Akcia **Európske hlavné mesto kultúry** (ďalej len „EHMK“) sa zrodila v roku 1985 na základe myšlienky bývalej gréckej ministerky kultúry Meliny Mercouriovej a je kľúčovým opatrením Európskej únie. Cieľom tejto iniciatívy je podporovať a oslavovať bohatú kultúrnu rozmanitosť a spoločné dedičstvo Európy, a tak medzi občanmi zvyšovať pocit príslušnosti k spoločnému kultúrnemu priestoru a posilňovať príspevok kultúry k dlhodobému rozvoju miest. Pôvodne boli mestá vymenúvané za Európske mestá kultúry členskými štátmi na základe uznesenia ministrov zodpovedných za kultúrne záležitosti, v ktorom sa uznávala základná úloha miest pri formovaní a šírení kultúry v Európe. Po prijatí rozhodnutia 1419/1999/ES (zmeneného rozhodnutím č. 649/2005/ES v roku 2005) sa z Európskych miest kultúry stali Európske hlavné mestá kultúry a táto iniciatíva bola ustanovená ako akcia Spoločenstva. V roku 2006 bolo prijaté ďalšie rozhodnutie (č. 1622/2006/ES), ktorým sa doplnili pravidlá výberu a monitorovania jednotlivých Európskych hlavných miest kultúry. Súčasný právny základ, ktorým je rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady č. 445/2014/EÚ, bol prijatý v roku 2014 a vzťahuje sa na roky 2020 až 2033.

Toto je prvé priebežné hodnotenie akcie EHMK na obdobie 2020 až 2033, ako sa vyžaduje v článku 16 ods. 2 uvedeného rozhodnutia. Posudzuje sa v ňom vykonávanie akcie na základe piatich hodnotiacich kritérií stanovených v usmerneniach a v súbore nástrojov pre lepšiu právnu reguláciu: účinnosť, efektívnosť, relevantnosť, súdržnosť a pridaná hodnota EÚ, ako aj dlhodobejší vplyv zásahu s cieľom lepšie pochopiť potenciálny odkaz získania titulu Európske hlavné mesto kultúry do budúcnosti. Cieľom hodnotenia je takisto identifikovať osvedčené postupy a získané poznatky pre budúce EHMK a európske mestá, ktoré majú záujem ďalej rozvíjať svoje kultúrne stratégie a kultúrnu ponuku. Napokon sa v hodnotení identifikujú možné zlepšenia akcie, ktoré sa majú zvážiť v súvislosti s nástupníckou iniciatívou po roku 2033.

Vzhľadom na vplyv pandémie ochorenia COVID-19 na vykonávanie akcie na začiatku obdobia 2020 – 2033 sa rozhodlo, že sa do akcie zahrnie širší rozsah rôznych EHMK a miest, ktoré sú držiteľmi tohto titulu a ktoré sú vybrané a monitorované podľa ustanovení predchádzajúceho právneho nástroja. Považovalo sa to za potrebné s cieľom získať lepší prehľad z hľadiska dlhodobejšieho vplyvu tejto akcie.

Návrh akcie

Podľa súčasného právneho základu, ktorý sa vzťahuje na roky 2020 až 2033, sú každý rok dva členské štáty oprávnené hostiť akciu EHMK, a to podľa chronologického poradia stanoveného v rozhodnutí. Navyše v rokoch 2022, 2024, 2028, 2030 a 2033 môže byť držiteľom titulu aj mesto v krajine EZVO/EHP, kandidátskej krajine alebo potenciálnej kandidátskej krajine (krajiny mimo EÚ). Členské štáty riadia svoj postup výberu na národnej úrovni v rámci zodpovednosti svojho príslušného orgánu a s pomocou Európskej komisie. Komisia je priamo zodpovedná za organizáciu otvorených súťaží medzi mestami v krajinách mimo EÚ.

Súťaže sa začínajú najneskôr šesť rokov pred rokom titulu, keď dotknutý členský štát (Komisia v prípade súťaže medzi mestami v štátoch mimo EÚ) uverejní výzvu na predkladanie žiadostí. Výzva zahŕňa šesť kritérií stanovených v právnom základe: „príspevok k dlhodobej stratégii“, „európsky rozmer“, „kultúrny a umelecký obsah“, „schopnosť dosiahnuť ciele“, „dosah“ a „riadenie“.

Výber prebieha v dvoch fázach: predbežný výber najneskôr päť rokov pred rokom titulu (kandidátske mestá sú zaradené do užšieho výberu), po ktorom o deväť mesiacov neskôr nasleduje výber (jedno mesto sa odporúča na udelenie titulu). Skupina odborníkov preskúma ponuky na základe cieľov a kritérií akcie. Na základe odporúčania skupiny príslušný členský štát (Komisia v prípade krajín mimo EÚ) formálne vymenuje víťazné mesto.

Po vymenovaní sa mesto podrobí postupu monitorovania až do roku titulu. V rámci tohto postupu Komisia zvoláva tri stretnutia medzi mestom a skupinou s cieľom preskúmať pokrok a poskytnúť usmernenia. Na základe odporúčania, ktoré skupina poskytne na konci postupu monitorovania, Komisia rozhoduje, či mestu na začiatku roka titulu vyplatí alebo nevyplatí peňažnú cenu Meliny Mercouriovej. Cena je financovaná z programu Kreatívna Európa.

Skupina odborníkov, ktorá je zodpovedná za postupy výberu a monitorovania, má maximálne 12 členov: desať členov priebežne vymenúvajú inštitúcie a orgány EÚ na trojročné funkčné obdobie (troch členov Európsky parlament, troch Rada EÚ, troch Komisia a jedného Európsky výbor regiónov) a najviac dvoch členov vymenúva príslušný členský štát.

Predbežný výber európskych odborníkov uskutočňuje Komisia prostredníctvom otvorenej výzvy na vyjadrenie záujmu. Kritériá výberu odborníkov sa uvádzajú v článku 6 právneho základu.

Akciu riadi Komisia prostredníctvom oddelenia Kreatívna Európa Generálneho riaditeľstva pre vzdelávanie, mládež, šport a kultúru (GR EAC).

Akcia EHMK, ktorá sa riadi rozhodnutím č. 445/2014/EÚ, priniesla v porovnaní s jej predchodcom tieto zmeny:

- odstránenie potreby potvrdzovania vybraných miest na úrovni EÚ, pričom držiteľov titulu EHMK vymenúva priamo príslušný členský štát,
- možnosť, aby sa do akcie zapojili kandidátske krajiny, potenciálne kandidátske krajiny a krajiny EZVO/EHP,
- konkrétnejšie a prísnejšie kritériá výberu s väčším dôrazom na dlhodobý vplyv akcie a európsky rozmer,
- zahrnutie aspektov týkajúcich sa profilov členov skupiny do právneho základu,
- organizovanie troch monitorovacích stretnutí namiesto dvoch, pričom prvé monitorovacie stretnutie sa koná tri roky a posledné niekoľko mesiacov pred rokom titulu,
- zmena zodpovednosti za hodnotenie *ex post* z Európskej komisie na vymenované mesto,
- odloženie výplaty peňažnej ceny Meliny Mercouriovej z dvoch mesiacov pred začiatkom roka titulu na začiatok daného roka.

2. Stav vývoja akcie

Od roku 1985 bol titul udelený 82 rôznym mestám vo všetkých členských štátoch EÚ (vrátane Spojeného kráľovstva do nadobudnutia platnosti dohody o vystúpení v roku 2020) a piatim mestám v krajinách mimo EÚ: Island (2000), Turecko (2010), Nórsko (2000, 2008, 2024), Srbsko (2022) a Severné Macedónsko (2028). Na základe súčasného právneho základu bolo vybraných 22 miest, z ktorých 13 hostilo/hostí akciu v čase prípravy tohto oznámenia, zatiaľ čo deväť miest bolo vybraných a pripravuje sa na svoj rok titulu.

Rozhodnutie č. 445/2014/EÚ bolo zmenené v roku 2017 s cieľom začleniť krajiny Európskeho združenia voľného obchodu, ktoré sú zmluvnými stranami Dohody o Európskom

hospodárskom priestore. V roku 2020 bolo opäť zmenené v dôsledku pandémie ochorenia COVID-19. To umožnilo obom EHMK na rok 2020 (Rijeka a Galway) predĺžiť svoj rok EHMK do 30. apríla 2021. Okrem toho bol titul EHMK pre Temešvár a Elefsinu presunutý z roku 2021 na rok 2023, zatiaľ čo v prípade Nového Sadu bol rok titulu presunutý z roku 2021 na rok 2022.

Udelenie štatútu kandidátskej krajiny EÚ Ukrajine v roku 2022 a Gruzínsku v roku 2023 umožnilo obom krajinám splniť podmienky účasti na súťaži, do ktorej sa môžu zapojiť mestá v krajinách mimo EÚ, keďže obidve krajiny sa takisto zúčastňujú na programe Kreatívna Európa.

3. Zistenia vyplývajúce z hodnotenia: Úspechy a výzvy

Účinnosť

Zistilo sa, že akciou EHMK sa podnietilo zvýšenie počtu kultúrnych aktivít a rozšírenie kultúrnej ponuky v hostiteľských mestách, a to z hľadiska žánru, ako aj miesta. Ak sa pozrieme na miestne hodnotenia, ktoré uskutočnili EHMK v rokoch 2013 až 2022**, typický rok EHMK pozostáva z približne 1 000 až 1 200 samostatných kultúrnych aktivít**. Táto akcia mala takisto značný vplyv na investície do kultúrnych aktivít a infraštruktúry v hostiteľských mestách, pričom rozpočty správ hostiteľských miest na kultúru boli v dôsledku hosťovania titulu EHMK často približne päťkrát vyššie. Z **oficiálnych údajov o návštevnosti EHMK v rokoch 2013 – 2022 vyplýva, že na kultúrnych aktivitách podporovaných akciou EHMK sa** v tomto období zúčastnilo **približne 38,5 milióna ľudí** ako diváci, kurátori alebo príjemcovia projektov. Táto dynamika spolu so skutočnosťou, že verejnosť má možnosť zúčastniť sa mnohých podujatí zadarmo, prispela k rozšíreniu okruhu príjemcov, ktorí boli „spotrebiteľmi“ kultúry, a povzbudila k účasti na kultúrnych aktivitách ľudí, ktorí neboli aktívni v oblasti kultúry. Do viacerých akcií EHMK boli napríklad zapojení žiaci, ľudia zo znevýhodneného prostredia (napríklad migranti a nezamestnaní), ako aj ľudia žijúci v okrajových štvrtiach mesta.

Akcia EHMK takisto prispela k posilneniu kultúrneho a kreatívneho sektora v hostiteľských mestách. Hoci časť tohto vplyvu pochádzala z projektov zameraných na budovanie kapacít, do veľkej miery bol vyvolaný vytvorením formálnych a neformálnych kultúrnych ekosystémov. Akcia EHMK podnietila miestne zainteresované strany, aby spolupracovali pri návrhu a realizácii kultúrnych programov. Táto spolupráca spolu so skúsenosťami s riadením veľkého počtu kultúrnych projektov prispela k rozvoju miestnych talentov a budovaniu dlhodobých kapacít v tomto sektore.

V hodnotení sa zdôrazňuje, ako sa akcii EHMK úspešne darí plniť svoj strategický cieľ, ktorým je zvýšenie medzinárodnej popularity hostiteľských miest prostredníctvom realizácie robustného kultúrneho programu**.** Svedčí o tom najmä zvýšený počet zahraničných návštevníkov v hostiteľských mestách, rozsiahla medzinárodná medializácia pred a počas roka titulu a posilnená medzinárodná spolupráca. Z analýzy poskytnutej EHMK, ktoré zhromaždili relevantné údaje, celkovo vyplýva, že **prostredníctvom roku EHMK sa môže počet návštevníkov v hostiteľskom meste zvýšiť o približne 30 – 40 %** (z toho 25 – 35 % návštevníkov zo zahraničia).

Efektívnosť

Z hodnotenia vyplynulo, že vo svojej podstate **je EHMK nákladovo efektívna akcia, ktorá dokáže využiť verejné a súkromné financovanie pri relatívne nízkych nákladoch pre Úniu (približne 3 – 5 miliónov EUR ročne)**. Z analýzy rozpočtov EHMK v rokoch 2013 až 2022 vyplýva, že **akcia spoločne podnietila financovanie kultúrnych programov v rámci celej EÚ vo výške približne 900 miliónov EUR** s prihliadnutím na všetky finančné prostriedky zo zdrojov EÚ, z národných, regionálnych, miestnych a zo súkromných zdrojov.

Peňažná cena Meliny Mercouriovej (vo výške 1,5 milióna EUR) predstavuje len zlomok celého rozpočtu miest, ktoré sú držiteľmi titulu, na EHMK, ktorý sa pohybuje od 2 % do 7 % celkového rozpočtu na EHMK. Významná časť pochádza z verejných zdrojov, pričom národné, miestne a regionálne financovanie predstavuje spolu 71 % rozpočtu. Treba však poznamenať, že medzi plánovanými a skutočnými rozpočtami je často rozdiel, pričom väčšina miest čelí nedostatku financovania v dôsledku rôznych faktorov, ako sú znížené finančné záväzky zo strany národných vlád a nepredvídané okolnosti. Len niekoľkým mestám sa podarilo realizovať svoje programy v súlade s pôvodnými rozpočtovými projekciami.

V hodnotení sa takisto načrtli výzvy, ktoré ovplyvňujú efektívnosť akcie, ako aj ponaučenia, ktoré by si kandidátske mestá alebo mestá, ktoré sú držiteľmi titulu, mohli vziať zo svojich skúseností s akciou EHMK. Napríklad časové obmedzenia medzi fázami predbežného a konečného výberu predstavujú problém pre kandidátske mestá, ktoré niekedy nedokážu v plnej miere zlepšiť svoju žiadosť medzi týmito dvoma kolami výberu. V neskoršej fáze môžu mať ťažkosti s využitím vykonanej práce a kompetencií získaných počas postupu predkladania ponúk. Okrem toho môžu mať ťažkosti s využitím dostatočných skúseností a s komunikáciou medzi mestami, ktoré boli, sú a budú držiteľmi titulu EHMK.

Efektívnosť postupov výberu a monitorovania
Podľa súčasného právneho základu zahŕňa postup výberu tieto kroky:

- výzva na predkladanie žiadostí: najmenej šesť rokov pred rokom titulu,
- konečný termín na predkladanie žiadostí: najskôr desať mesiacov po uverejnení výzvy na predkladanie žiadostí,
- stretnutie na účely predbežného výberu a správa o predbežnom výbere: päť rokov pred rokom titulu,
- konečný termín na predkladanie revidovaných žiadostí, stretnutie na účely výberu a správa o výbere: približne deväť mesiacov po stretnutí na účely predbežného výberu,
- vymenovanie mesta: štyri roky pred rokom titulu.

Po výbere sa uskutočnia tri monitorovacie stretnutia, a to tri roky, 18 mesiacov a dva mesiace pred rokom titulu. Hoci zainteresované strany, s ktorými sa uskutočnili konzultácie, považujú súčasný postup výberu a monitorovania za celkovo dobre fungujúci, identifikovali aj oblasti, v ktorých je potrebné zlepšenie:

- **harmonogram predkladania žiadostí**: Hoci na vládnej úrovni sa harmonogram postupu výberu považuje za celkovo dostatočný, pre mestá je dodržiavanie súčasných konečných termínov náročné. Ide najmä o deväťmesačné obdobie medzi predbežným a konečným výberom. Tento krátky časový rámec zvyšuje tlak na mestá, najmä na tie, ktoré sú menšie alebo menej skúsené, pokiaľ ide o budovanie medzinárodných vzťahov a zabezpečenie záväzkov zo strany miestnych zainteresovaných strán,
- **monitorovacie stretnutia**: Niektoré zainteresované strany sa zasadzovali za prechod od postupu monitorovania k viac poradnej úlohe, pričom skupina odborníkov by úzko spolupracovala s mestami a ponúkala riešenia a poradenstvo v reálnom čase. To by bolo v súlade s výzvami týkajúcimi sa nedostatku potrebných zručností a budovania kapacít v EHMK.

Celkovo možno povedať, že hoci štyri roky po výbere by mohli mestám stačiť na realizáciu tohto podujatia, tento časový harmonogram môže byť náročný, ak mesto ešte nedosiahlo určitú úroveň kultúrnej zrelosti. Hoci to nevyhnutne neznamená, že menej pripravené mestá by sa nemali uchádzať o titul, ich ponuka by sa mala realisticky preskúmať a posúdiť vzhľadom na skutočnú kultúrnu kapacitu mesta a v prípade výberu by sa mali zabezpečiť dostatočné usmernenia, monitorovanie a možnosti budovania kapacít.

Zainteresované strany takisto uviedli, že k plytvaniu časom môže dochádzať aj z dôvodu nedorozumení v súvislosti s dvoma kľúčovými rozmermi akcie EHMK: európsky rozmer a odkaz akcie do budúcnosti. Hoci účastníci zapojení do hodnotenia uviedli, že napokon porozumeli obom pojmom, niektorí sa domnievali, že jasnejším usmernením o tom, ako európsky rozmer vyzerá v praxi, by sa ušetril čas vo fáze predkladania ponúk alebo plánovania.

Ďalšou oblasťou, ktorú treba zlepšiť, je prijímanie a nástupníctvo odborníkov v rámci skupiny, keďže noví členovia často nemajú vhodné nástroje na bezproblémový prechod, čo vedie k strate znalostí a nerovnomernému zapojeniu. V záujme prekonania týchto výziev by pre akciu EHMK mohlo byť prínosné vytvoriť štruktúrované postupy prijímania členov skupiny odborníkov a zdôrazniť poradenskú úlohu skupiny. Všeobecnejšie povedané, centralizovanejšia komunikačná stratégia na úrovni EÚ bola vnímaná ako prostriedok na zvýšenie viditeľnosti iniciatívy ako celku, ale aj miest, ktoré sú držiteľmi titulu, a ako zdroj cennej podpory.

Súdržnosť

Akcia EHMK vykazuje silnú vnútornú a vonkajšiu súdržnosť. Postupy výberu a riadenia hostiteľského mesta sú dobre zosúladené s cieľmi akcie EHMK a postup predkladania ponúk ukladá mestám povinnosť začleniť svoj projekt EHMK do širšej kultúrnej stratégie a zároveň zapojiť rôzne zainteresované strany a rôzne úrovne riadenia. Mimoriadne dôležité sú zainteresované strany na národnej úrovni, ktoré často považujú akciu EHMK za záležitosť národného významu. Výzvy však môžu vzniknúť pri zosúlaďovaní miestnych priorít s európskymi cieľmi, najmä pokiaľ ide o európsky rozmer.

Akcia EHMK je v súlade s inými programami EÚ, najmä s programom Kreatívna Európa, ktorý je hlavným programom EÚ pre kultúrne a kreatívne sektory. Obidve iniciatívy majú spoločné hlavné ciele, napríklad posilňovanie kultúrnej rozmanitosti a podpora cezhraničnej spolupráce. Obe podporujú konkurencieschopnosť EÚ v oblasti kultúrnych a kreatívnych sektorov, posilňujú účasť na kultúrnom živote a podporujú európsku identitu. Akcia EHMK má spoločné črty s prioritami EÚ v oblasti ekologizácie a sociálneho začlenenia. Existuje priestor na zlepšenie, pokiaľ ide o zosúladenie s prioritami v oblasti životného prostredia a s vonkajšími politikami EÚ. Hoci mestá, ktoré sú držiteľmi titulu, alebo ich región či členský štát môžu využívať finančné prostriedky EÚ vrátane financovania v rámci politiky súdržnosti v oblasti kultúry, proaktívna koordinácia medzi opatreniami v rámci akcie EHMK a inými zdrojmi financovania EÚ zostáva obmedzená. Pokiaľ ide o vzťah s národnými iniciatívami, v hodnotení sa uvádzali synergie, ako aj určité obmedzené prekrývania.

Pridaná hodnota EÚ

Akcia EHMK preukazuje **zjavnú a významnú pridanú hodnotu EÚ tým, že sa ňou podporuje medzinárodná spolupráca medzi kultúrnymi subjektmi v hostiteľských mestách a ich partnermi v iných krajinách, zlepšuje viditeľnosť európskych miest**

a podporuje spoločná európska kultúrna identita. Vďaka podpore v rámci iniciatívy EHMK sa mestá – najmä tie menšie a menej medzinárodne uznávané – úspešne zapojili do globálnych kultúrnych sietí, zorganizovali ambiciózne a rozmanité kultúrne programy a prilákali divákov a pozornosť médií, ktorá by inak nebola dosiahnuteľná.

Táto iniciatíva viedla nielen k oživeniu medzinárodného cestovného ruchu a cezhraničných partnerstiev, ale prispela aj k obnove miest, zapojeniu občanov a posilneniu miestnych kultúrnych sektorov. Niektoré mestá sú dobrým príkladom toho, ako môže byť titul EHMK katalyzátorom dlhodobého rozvoja a kultúrnej diplomacie a stelesnením hodnôt EÚ, ako sú tolerancia a mier. Akcia vďaka umožneniu spolupráce s umelcami a inštitúciami z krajín EÚ aj mimo nej podporuje ciele EÚ v oblasti kultúrnej diplomacie a posilňuje celkovú kultúrnu štruktúru Európy.

Napriek tomu hodnotenie poukazuje na viacero štrukturálnych obmedzení, ktoré bránia plnému využitiu potenciálu akcie EHMK. Je to najmä neexistencia formálneho inštitucionálneho mechanizmu na výmenu znalostí a absencia centralizovanej databázy prevádzkovateľov v oblasti kultúry, ktoré obmedzujú udržateľnosť a dosah sietí vytvorených počas roka titulu. Hoci sa iniciatívou úspešne podporujú európske hodnoty, nekonzistentná politická podpora a obmedzená angažovanosť po skončení obdobia, na ktoré sa titul udelil, môžu oslabiť vplyv, ktorý má rok titulu. Z hodnotenia preto vyplýva, že na zvýšenie účinnosti a trvalého vplyvu akcie EHMK by bola nevyhnutná štruktúrovanejšia podpora na úrovni EÚ (v oblasti komunikácie, spoločného využívania údajov a plánovania odkazu akcie do budúcnosti).

Relevantnosť

Akcia sa ďalej vyvíja spolu so sociálno-ekonomickými zmenami a kultúrnym prostredím v Európe. Hoci je táto iniciatíva jednou z najdlhšie trvajúcich kultúrnych akcií EÚ, stále je v súlade s dlhodobými rozvojovými cieľmi miest, najmä pokiaľ ide o začlenenie kultúry do územného plánovania miest a tvorby politík. Požiadavkou, aby mestá, ktoré sa uchádzajú o titul, vypracovali komplexné kultúrne stratégie, sa zmenil spôsob, akým samosprávy vnímajú a využívajú kultúru, čo často vedie k vytvoreniu alebo zdokonaleniu celomestských kultúrnych politík. Tieto postupy sa neobmedzujú len na úspešných držiteľov titulu; aj mestá, ktoré nezískali titul, majú prínosy z posilnených kultúrnych stratégií a zlepšených rámcov plánovania. Niekoľko príkladov ilustruje, ako môže postup predkladania ponúk stimulovať rozvoj regionálnych stratégií nad rámec mestskej úrovne.

Začlenením akcie EHMK do rámcov mestskej politiky sa často posilňujú a rozširujú už existujúce opatrenia, čím sa získava legitimita a obnovuje zameranie na kultúrny rozvoj. Navyše postup predkladania ponúk vzbudzuje dôveru v politické vedenie aj v kultúrny sektor, čo často vedie k hmatateľným investíciám do obnovy miest založenej na kultúre. Tieto výsledky sú mimoriadne významné navzdory znižovaniu obecných rozpočtov na kultúru: Hlavné mestá kultúry slúžia ako hlavná iniciatíva, ktorá zabezpečuje politickú podporu na miestnej úrovni a poskytuje spoľahlivé dôkazy o sociálno-ekonomickej hodnote investícií do kultúry. Z hodnotení *ex post* jasne vyplýva pákový efekt, ktorý je zdrojom širších ekonomických a kultúrnych prínosov úmerných počiatočným investíciám, čo mestá využívajú na zdôvodnenie pokračujúcej a zvýšenej podpory kultúrnych iniciatív.

Odkaz tejto akcie do budúcnosti zostáva stredobodom možných otázok týkajúcich sa významu EHMK. Kým niektoré mestá zriadili organizácie na podporu odkazu akcie do budúcnosti, v mnohých iných mestách chýbajú primerané mechanizmy dlhodobého plánovania. Keďže mnohé prínosy roku titulu sa prejavia až po rokoch, rýchle ukončenie činnosti orgánov, ktoré zabezpečujú realizáciu EHMK, často vedie k premárneným príležitostiam na zachovanie

dynamiky. Schopnosť využiť celkový vplyv iniciatívy je oslabená nedostatočným plánovaním odkazu akcie do budúcnosti v kombinácii s obmedzeniami v súvislosti s údajmi a chýbajúcimi rámcami dlhodobého hodnotenia. Celkovo iniciatíva EHMK prispieva k zvýšeniu významu hodnotenia kultúrnej politiky v celej Európe. Osobitné skupiny poukázali na rastúci záujem o posudzovanie vplyvu kultúry, pričom mnohé siete európskych miest vytvorili osobitné pracovné okruhy zamerané na posudzovanie vplyvu kultúry. Z toho vyplýva, že táto iniciatíva zohráva kľúčovú úlohu pri rozvoji praxe hodnotenia kultúrnej politiky na miestnej úrovni.

Ďalším dôležitým rozmerom relevantnosti akcie je jej potenciál podporovať regionálny rozvoj prostredníctvom spolupráce medzi mestami a ich okolitými oblasťami. Z niektorých príkladov vyplýva, ako sa touto iniciatívou môžu úspešne decentralizovať kultúrne prínosy a ako môže zlepšiť prístupnosť vo viacerých obciach. Štrukturálne problémy však pretrvávajú najmä vo vidieckych oblastiach a v menších obciach, ktorým môže chýbať schopnosť realizácie, ktorá je potrebná na účinnú účasť na akcii.

Súčasne sa akcia prispôsobila, aby zostala relevantná vzhľadom na politické priority EÚ vrátane rozšírenia oprávnenosti na krajiny mimo EÚ, zakotvenia väčšieho dôrazu na dlhodobý vplyv a podpory európskeho rozmeru. Prebiehajúce diskusie o úlohe a viditeľnosti európskeho rozmeru a nedostatočné zastúpenie environmentálnych a digitálnych priorít vo formálnych kritériách výberu však naznačujú, v ktorých oblastiach je potrebné ďalšie zlepšenie v záujme zachovania relevantnosti iniciatívy v rýchlo sa meniacom politickom kontexte.

4. Závery a získané poznatky

Z hodnotenia vyplýva, že akcia EHMK je úspešným kľúčovým opatrením EÚ s vysokou nákladovou účinnosťou a veľmi obmedzeným vplyvom na rozpočet EÚ. Okrem toho môže mať táto akcia transformačný účinok na jednotlivých kandidátov a vybrané mestá, keďže na to, aby sa mestá mohli uchádzať o titul, je nevyhnutné dlhodobé plánovanie a začlenenie kultúry do miestnej mestskej politiky. Medzi touto akciou a inými akciami EÚ je takisto silná súdržnosť, najmä s programom Kreatívna Európa, pričom akcia umožňuje šírenie hodnôt EÚ a európskych kultúrnych pracovníkov, umelcov a ich diel v EÚ i mimo nej.

Prvé priebežné hodnotenie akcie Európske hlavné mesto kultúry na roky 2020 až 2033 poukázalo na úspechy aj výzvy a ponúklo kľúčové ponaučenia pre jej budúcnosť. Tieto zistenia budú usmernením pre iniciatívu EHMK v jej ďalšej fáze po roku 2033, čím sa zabezpečí jej trvalý úspech a význam.

Väčší dôraz na „európsky rozmer“ v rámci súťaže: „Európsky rozmer“ je kľúčovým prvkom akcie EHMK a kritérií výberu. Na základe spätnej väzby sa však zdá, že rôzne zainteresované strany mu často úplne nerozumejú. Európska komisia by sa mohla zaoberať spôsobmi, ako rozvíjať chápanie tohto rozmeru.

Dlhodobé vedomosti: Vzhľadom na neexistenciu formálnej siete EHMK existuje riziko straty vedomostí medzi novovymenovanými mestami a mestami vymenovanými v minulosti. Komisia by sa mohla zaoberať tým, ako podporiť výmenu vedomostí v komunite EHMK, aby sa v rámci akcie naplno využil jej potenciál, najmä pokiaľ ide o jej európsky rozmer.

Komunikácia: Európska komisia aktívne informuje o oficiálnom vymenovaní Európskych hlavných miest kultúry prostredníctvom viacerých kanálov vrátane tlačových správ, webových sídel a sociálnych médií. V súčasnosti však Európska komisia a iné inštitúcie na úrovni EÚ neuskutočňujú žiadne sústredené komunikačné aktivity na podporu miest, ktoré sú držiteľmi titulu EHMK. To obmedzuje viditeľnosť, vplyv a informovanosť verejnosti o akcii. Pre akciu EHMK by bolo prínosom, keby EÚ v spolupráci s členskými štátmi a s ich prispením vyvíjala

komunikačné úsilie na podporu a doplnenie práce miest, ktoré sú držiteľmi titulu. Iniciatíve by mohlo pomôcť vymenovanie veľvyslancov EHMK na politickej úrovni.

Údaje: Súbor ukazovateľov, ktorý Európska komisia poskytla organizáciám zodpovedným za organizovanie rôznych súťaží v rámci akcie EHMK, by sa mal revidovať na základe výsledkov a nedostatkov v údajoch zistených počas postupu hodnotenia.

Skupina odborníkov: Je dôležité zabezpečiť, aby skupina odborníkov mala zručnosti a zdroje na účinné vykonávanie svojich úloh. Komisia by mohla posilniť spoluprácu s inými inštitúciami s cieľom zabezpečiť, aby skupina odborníkov bola rôznorodá z hľadiska zastúpenia aj odborných znalostí. Okrem toho by sa štruktúrovaným postupom prijímania nových členov prispelo k zabezpečeniu ich dobrej pripravenosti a podporil by sa bezproblémový prechod a odovzdanie zo strany odchádzajúcich členov.

Dlhodobé plánovanie: Z hodnotenia vyplynulo, že dlhodobý vplyv akcie sa v niektorých mestách neprejavuje v plnej miere. Komisia by sa mohla zaoberať posilnením kritéria „príspevok k dlhodobej stratégii“ a posilniť kritériá a ukazovatele hodnotenia s cieľom podporiť dlhodobejšie vplyvy v rôznych kandidátskych mestách.

Na záver možno konštatovať, že hodnotenie poskytuje zásadné informácie o pokroku a potenciáli programu. Po 40 rokoch je táto akcia stále aktuálna a veľmi vyhľadávaná mestami a územiami, ktoré sa chcú rozvíjať prostredníctvom kultúry. Je však dôležité túto akciu aktualizovať, aby sa zabezpečila jej trvalá relevantnosť v budúcnosti, a to najmä zohľadnením nových trendov, ktoré sa objavili v posledných rokoch, ako je napríklad zvýšený počet menších miest, ktoré sú držiteľmi titulu.